
Het preventief systeem in een geseclariseerde wereld

Jean-Marie Petitclerc

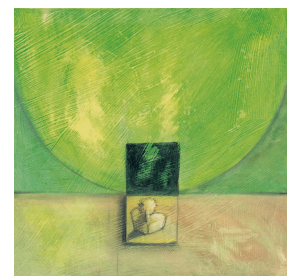
Overgenomen uit: LOOTS, C., SCHAUMONT, C., (Red.), Don Bosco uitgedaagd. In gesprek met actuele tendensen in opvoeding en hulpverlening, Oud-Heverlee, Don Boscovormingscentrum, 2002, p. 29-48.

Jean-Marie Petitclerc is salesiaan van Don Bosco en actief in het preventiewerk in één van de Parijse voorsteden. De tekst is een vertaling van een lezing gehouden tijdens de XXII Colloquio Internazionale sulla Vita Salesiana te Krakow (Polen) van 25 tot 30 augustus 2001, over 'Quale spiritualità salesiana per il III Millennio? La nostra spiritualità di fronte ai cambiamenti culturali di questa epoca'.

In deze tekst reflecteert Jean-Marie Petitclerc in welke mate de basisinzichten die ten grondslag liggen aan het preventief systeem van Don Bosco hanteerbaar zijn in het geseclariseerde en multireligieuze milieu van de achtergebleven buurten van Argenteuil waarin hij werkzaam is.

**samen
DON BOSCO
zijn plaats
geven**

INLEIDING

Al meer dan twintig jaar werk ik als gespecialiseerde opvoeder bij jongeren met ernstige problemen¹. Ze komen uit gebieden die in Frankrijk als 'gevoelig' bekend staan. Concreet gaat het om stadsbuurten met alleen slaapwijken, een overwegend jonge bevolking, een multi-etnische samenleving en rampzalige economische toestanden. Mijn project ontstond enerzijds uit de salesiaanse intuïties die mij ter harte gaan en anderzijds uit de concrete aanvragen die tot mij gericht werden door sociale interventieteams. Die behoren zonder uitzondering tot een volstrekt gesecculariseerde wereld, die feitelijk onze wereld is.

Wat ik hier wil schetsen is een poging om het institutionele model dat Don Bosco in zijn tijd uitgewerkt heeft voor de buitenwijken van Turijn, te actualiseren en aan te passen aan de hedendaagse gesecculariseerde werkelijkheid van onze probleemregio's waar elke religieuze verwijzing ontbreekt.

De problemen van de jongeren en de adolescenten uit deze wijken zijn verbonden met het feit dat heel hun leven zich afspeelt op drie plaatsen: het gezin, de school en de straat. Heel hun leven is georganiseerd rond deze drie polen. Elk van die milieus heeft zijn volwassen referentiepersonen: de ouders, de leerkrachten en de grotere jongeren (de aînés). Deze categorieën van volwassenen verspillen een groot gedeelte van hun tijd met het in diskrediet brengen van de andere categorieën. Zo spreken de leerkrachten over de 'parents démissionnaires', en over de 'straatcriminelen'. De ouders hebben het over de leerkrachten die niet meer bekwaam zijn om hun taak uit te oefenen: 'Vroeger werd er gewerkt op school. Wat er zich tegenwoordig afspeelt in de scholen is heel wat anders, het is allemaal te wijten aan de slechte invloed van de straat'. En op de straat hoor je oudere jongeren zeggen: 'Of je werkt of niet werkt op school, wat maakt het uit? Een toekomst heb je niet. De ouders zijn van een andere generatie en begrijpen zo goed als niets van je problemen.' Kortom, elke dag passeert deze jongere drie plaatsen waar zijn referentiepersonen geen ogenblik ophouden met elkaar in diskrediet te brengen. In de conferenties over geweld, die ik af en toe houd, zeg ik vaak: 'In een dergelijk systeem wordt iemand ofwel gek ofwel gewelddadig. Deze jongeren worden gewelddadig en dit is nog een teken van goede gezondheid! Maar het is uiteindelijk een dringende oproep om coherent te zijn'. In het Valdocco van Argenteuil doen wij een grote inspanning opdat de volwassenen die de jongens begeleiden loyaal zouden zijn tegenover elkaar.

Wij organiseren onze activiteiten rond drie polen. De eerste pool is de straat. Aanwezig zijn op de straat, aan animatie doen bij degenen die de klassieke jongeren-organisaties

---

(1) Een tijd stond ik aan het hoofd van een speciaal preventieteam in Chanteloup-les-Vignes. In Caen was ik directeur van een pedagogisch opvangcentrum voor adolescenten met grote moeilijkheden, die ons hoofdzakelijk door de jeugdrechters toevertrouwd werden. In de periode van de grote stadsoproer in de Parijse regio, in 1991, werd ik geroepen door de burgemeester van Chanteloup-les-Vignes voor een bemiddelingspoging bij de oproerige jongeren. Ik begon daar met het initiatief van de lokale sociale bemiddelaars. Tegenwoordig werk ik in Argenteuil (zone Noord van Parijs) in de achtergebleven buurt van Val d'Argent Nord. Ik heb daar de leiding van de Vereniging 'Valdocco', die een preventiesector leidt voor probleemjongeren, pre-adolescenten en adolescenten uit de wijk. Tevens heb ik de leiding van het 'Institut de formation au métiers de la ville.'

niet bezoeken, dialogeren met de adolescenten en proberen ze te motiveren om af te haken van de 'jeugdbende' en over te stappen naar de 'groep', van een probleemsituatie naar een project.

De tweede pool is de school. Hulp bieden aan de leerlingen van de basisscholen en de secundaire scholen die het moeilijk hebben en tegelijkertijd proberen te bemiddelen tussen gezin en school.

De laatste pool is het gezin. Hulp bieden aan de ouders door gespreksgroepen op te richten en te bemiddelen bij bepaalde gezinnen.

Al die projecten op het gebied van begeleiding, dienstbetoon en sociale organisatie hebben drie gemeenschappelijke karakteristieken. Het eerste kenmerk is dat ze officieel erkend zijn en functioneren op basis van overheidssubsidiëring. Dit systeem verplicht je om alle jongens aan te nemen en verbiedt elke vorm van proselitisme. Het tweede kenmerk is dat de grote meerderheid van de jongeren die we opnemen onze geloofsovertuiging niet deelt. In het Valdocco van Argenteuil is het niet zozeer de christelijke godsdienst dan wel de islam die gepraktiseerd wordt. Het derde kenmerk is dat ook het grootste gedeelte van onze rechtstreekse medewerkers, nl. de opvoeders, onze geloofsovertuiging helemaal niet deelt. Dit roept de volgende vraag op: als men in dergelijke omstandigheden alle expliciete religieuze verwijzingen weglaat, omdat ze oorzaak van onbegrip zouden zijn, kan men dan eigenlijk nog van het preventief systeem spreken?

Voor de salesianen van Don Bosco is dit een open vraag. De meningen daarover lopen uiteen. Een aantal mensen sluit zich aan bij de benadering van de salesiaanse professor uit Parijs, Xavier Thévenot, die vertrekt uit een theologische reflectie op de ethische verwijzingspunten. Alles wat in naam van God wordt voorgeschreven, kan ook gerechtvaardigd worden uit het standpunt van de mens zelf. Het project van God met de mens is in feite dat de mens volwaardig mens zou worden. Op grond van dit principe lijkt het mogelijk aan te tonen dat het salesiaans preventief systeem kan werken voor al onze tijdgenoten, gelovig en ongelovig. Andere personen zijn echter van mening dat het zich inschakelen in een dergelijke seculiere onderneming op zijn zachtst gezegd een verminking is en in het ergste geval een verraad van het erfgoed van Don Bosco. Zelf heb ik niet de pretentie een einde te maken aan dit open debat. Ik wil alleen maar een bepaald standpunt uiteenzetten dat inspeelt op de dialectiek tussen de salesiaanse intuïtie en de concrete uitdagingen. Een standpunt dat ik aan anderen wil voorleggen, zodat ieder zijn eigen opinie zou kunnen vormen.

Mijn standpunt vertrekt van een reflectie op een brief die Don Bosco schreef in 1878. Deze bijdrage kan wellicht het bestaande debat verhelderen.

1. DE BRIEF VAN 21 FEBRUARI 1878

1.1 Een woord over de context

Bijna onmiddellijk na de dood van Pius IX schreef Don Bosco een geseclariseerde versie van zijn preventief systeem. We zijn in het begin van het jaar 1878. In 1877 had Don Bosco een korte verhandeling over het preventief systeem gepubliceerd in een brochure over de inhuldiging van het Salesiaans Huis van Nice. Datzelfde jaar verscherpte het conflict met Mgr. Gastaldi. Deze verweet Don Bosco dat bepaalde vijandige houdingen die in het bisdom Turijn circuleerden, uit Valdocco afkomstig waren. Hij dreigde ermee, als dit zou voortduren, hem te verbieden nog verder biecht te horen. Eind december 1877 besloot Don Bosco naar Rome te gaan om de zaak in het reine te trekken bij de Paus. Maar Pius IX die zwaar ziek was, ontving Don Bosco niet, wat voor hem een grote teleurstelling was. Hoe kon men hem beletten de Paus te zien? Hij was toch een vertrouwensman die vele malen persoonlijk door hem ontvangen werd. Er was natuurlijk de zaak met de Concettini die de relaties wat afgekoeld had. De Paus had aan de kapucijnen het toezicht op de Concettini ontnomen en (voorlopig) aan Don Bosco toevertrouwd. Don Bosco zelf had geprobeerd om deze kleine verplegerscongregatie te associëren met de Salesiaanse Sociëteit. Die poging was mislukt, omdat Pius IX Don Bosco ontheven had uit zijn taak van apostolisch administrator van de Concettini, wat hem zwaar op de maag lag. Ten slotte stierf Pius IX op 7 februari, zonder Don Bosco te hebben ontvangen. Op 20 februari werd Leo XIII tot paus verkozen. Daarmee werd een bladzijde omgeslagen en kwam er ruimte voor andere betrekkingen tussen de Kerk en de maatschappij.

Korte tijd dus na de verkiezing van Leo XIII schreef Don Bosco zijn memorandum over het preventief systeem en stuurde dit naar de Italiaanse minister voor Binnenlandse Zaken, Francesco Crispi (1818-1901). Dit typeerde Don Bosco ten volle: telkens als de zaken verkeerd liepen vond hij weer de kracht om zijn energie te concentreren rond een nieuw project. Wanneer eind 1877 en begin 1878 zijn betrekkingen met de kerkelijke overheid niet meer optimaal waren, richtte hij zich tot de burgerlijke overheid. Hij wilde in Rome een salesiaanse instelling openen, niet een parochie, maar een opvangcentrum voor risicojongeren van de stad. Ter herinnering, de Italiaanse administratie uit die tijd was anti-klerikaal.

1.2 De brief

Don Bosco schreef dus een brief aan de minister van Binnenlandse Zaken, Crispi, waarin hij zich kandidaat stelde om een dergelijk centrum te openen in Rome. *'Hierbij heb ik de eer uwe Excellentie de basisprincipes te presenteren die het mogelijk maken het preventief systeem toe te passen bij jongens op straat die in gevaar verkeren en bij jongens die in tehuizen voor [her]opvoeding verblijven.*

In het verlangen om te beantwoorden aan de bereidheid die Uwe Excellentie betoond heeft, durf ik tegelijkertijd een aantal lokalen in Rome te signaleren die eventueel voor dat

doel kunnen dienen en die eigendom zijn van de regering.' Don Bosco was duidelijk een pragmatisch man en hij stelde concrete oplossingen voor. Ook al werd dit project dan uiteindelijk niet gerealiseerd, het was er toch.

De brief van Don Bosco ging verder met: *'Het Preventief systeem in de opvoeding van de jeugd'*. In feite ging het om een bewerking van de tekst van 1877, met weglating van expliciet religieuze verwijzingen, opdat het document aanvaardbaar zou zijn bij de minister van Binnenlandse Zaken. We staan even stil bij de geseclariseerde versie van het preventief systeem die door Don Bosco zelf werd opgesteld. De tekst is opgebouwd rond vijf vragen: Welke pedagogie? Welk publiek? Welke interventiemethode? Met welke medewerkers? Welke evaluatie? In zijn memorandum probeert Don Bosco op elk van die vragen te antwoorden.

1.2.1 Welke opvoeding?

Don Bosco omschrijft hier het Preventief Systeem: *'Twee systemen worden in de morele en burgerlijke opvoeding van de jeugd toegepast: het repressief en het preventief. Beide zijn bruikbaar in de maatschappij en in de opvoedingsinstellingen.'* Hij stelt het repressief systeem tegenover het preventief systeem. Het repressief systeem *'bestaat hierin dat men de wetten en de straffen die door de wet vastgelegd zijn doet kennen; vervolgens moet de overheid ervoor zorgen de schuldigen op het spoor te komen en te straffen. Dat systeem wordt toegepast in het leger en over het algemeen bij de volwassenen. Maar de jongens missen instructie, (en) bedachtzaamheid; ze worden opgezet door hun kameraden of door hun onbezonnenheid, zij laten zich vaak blind meesleuren tot wanordelijkheden, enkel en alleen omdat ze aan hun lot overgelaten zijn.'* Daarom is het belangrijk dat men probeert preventief te handelen om niet tot repressie te moeten overgaan.

1.2.2 Welke doelgroep?

Don Bosco begint zijn antwoord met een zin die buitengewoon vernieuwend is en zeer actueel: *'Ik meen dat volgende categorieën nog niet als zware probleemjongeren kunnen beschouwd worden, maar dat ze toch in gevaar verkeren om het te worden.'* Hij noemt dan een reeks jongeren die in zo'n situatie verkeren. Het is dus zijn overtuiging dat de gewelddadige, delinquente adolescent niet als een 'slechte' jongere mag beschouwd worden, maar als een jongere die in een risicovolle situatie is terechtgekomen. Deze bedenking van Don Bosco komt bijna letterlijk overeen met de inleiding op het Rapport dat vijf experts onlangs aan de Franse minister Bartolone voorlegden over het thema: *'Souffrance et violence chez des adolescents'* (september 2000). Het rapport verduidelijkt welke band bestaat tussen lijden en gewelddadigheid. Kwaad doen en lijdenssituaties zijn echt onscheidbare gegevens. Don Bosco was een van de eerste opvoeders die begreep welke band er is tussen 'kwaad berokkenen' en 'leed'. Hij was ervan overtuigd dat de probleemsituatie van de jongeren de diepere oorzaak was van hun gewelddadig en delinquent gedrag.

Daarna beschrijft hij vier categorieën van jongeren die eventueel in aanmerking komen voor het opvoedingswerk dat hij van plan was in Rome te openen. Ook deze categorieën zijn nog actueel. De eerste categorie bestaat uit migranten afkomstig uit andere steden of dorpen, die elkaar vinden in Rome, praktisch zonder wortels en zonder referentiepunten. De tweede categorie zijn weesjongens die door iedereen in de steek gelaten zijn. De derde categorie zijn jongens van wie de ouders niet voor hen willen zorgen of er niet toe in staat zijn. Ook hier vinden we een 'link' met een zeer actueel debat over het ouderschap. Er zijn echt waar ouders die zich 'niet willen' bezighouden met hun kinderen. Het is gelukkig een minderheid. Daarnaast zijn er heel wat ouders die 'niet in staat zijn' voor hun kinderen in te staan omdat ze niet over de nodige middelen beschikken. Er is ten slotte een vierde categorie van zwervende jongeren. Voor deze vier risicogroepen wilde Don Bosco een oplossing zoeken.

1.2.3 Welke interventiemethode

'De ervaring heeft aangetoond dat men met die vier categorieën van kinderen op efficiënte manier kan omgaan', schrijft Don Bosco. De eerste stap is recreatieruimtes vinden. Je moet ze bereiken door allerlei animatievormen te organiseren. De tweede stap is: *'navraag doen om diegenen te kennen die geen baas hebben, en dan zorgen dat zij een job hebben en bijstand krijgen gedurende de week'*. Don Bosco denkt dus aan vorming en aan werkgelegenheid. Derde stap: *'Men ontmoet ook jongens die arm en verlaten zijn, geen geld hebben om zich te kleden of om zich te voeden, geen plaats hebben om 's nachts te slapen. Die jongens kan men alleen helpen met tehuisen en preventiehuizen, met vakopleiding en vakantiekolonies.'*

Ik kan getuigen dat dit precies de methode is voor onze interventies in het Valdocco van Argenteuil. Wij proberen in contact te komen met de straatjongens langs verschillende vormen van straatanimatie. We houden ons bezig met de opvolging van het schoolbezoek om jongeren die een specifieke aanpak vragen, op te sporen. We passen dus dezelfde methode toe. De straat is het eerste ontmoetingsterrein met de jongeren. De tweede stap is de ondersteuning van het schoolbezoek, de voorbereiding op het beroepsleven en de hulp bij de vorming. Derde etappe is een opvangcentrum voor jongeren die in moeilijkheden verkeren.

1.2.4 Wie betrekken?

'Zonder een gedetailleerd beheer op te nemen en zonder te raken aan het principe van de wettelijke caritas, kan de regering op volgende manieren meewerken', schrijft Don Bosco. Hij richtte zich dus tot de regering om materiële middelen ter beschikking te stellen, een terrein en lokalen toe te wijzen, bij te dragen tot de financiering. Met deze conditie: *'De regering zal de aanvaarding van de jongeren vrij laten'*.

1.2.5 Welke resultaten?

Don Bosco gaat verder met zijn brief: *'Op grond van vijfendertig jaar ervaring kan men constateren dat:*

1° veel jongens die uit de gevangenis kwamen makkelijk een ambacht leerden waarmee zij eerlijk hun dagelijkse kost verdienen;

2° veel jongens die in groot gevaar verkeerden om probleemjongens [criminelen] te worden, die al last begonnen te berokkenen aan de rechtschappen burgers, en die al niet geringe last bezorgden aan de burgerlijke overheid, zich uit het gevaar bevrijdden en de weg van de rechtschappen burger bewandelden. De gebruikelijke vermelding 'goede christen' is hier niet aanwezig, er is alleen maar de uitdrukking 'eerlijke burger'.

Ten slotte schreef Don Bosco: *'Uit de registers blijkt dat niet minder dan honderdduizend jongens die bijstand kregen, bijeengebracht en opgevoed werden met dat systeem, ofwel muziek leerden, ofwel letterkunde, of een of ander vak en deugdzaam ambachtslui geworden zijn, winkelbedienden, winkeliers, onderwijzers leraars, werkzame bedienden; en niet weinigen bekleeden eervolle graden in het leger. Vele anderen die door de natuur met buitengewone intelligentie begaafd waren, konden universitaire cursussen volgen en een titel behalen in de letteren, de wiskunde, geneeskunde, rechten, of [werden] ingenieur, notaris, apotheker en dergelijke.'* Tot daar de evaluatie die Don Bosco zelf maakte van zijn werk. De evaluatie betreft niet het functioneren van zijn instelling, maar de weg die de jongeren die in de instelling opgenomen werden, zelf doorliepen.

2. ACTUALITEIT VAN DIT MEMORANDUM

Voor ons is deze tekst op zich zeer interessant. Ook in de huidige context verliest hij niets aan actualiteit. Wij staan tegenwoordig voor een toenemende gewelddadigheid, die de sociale structuren zelf ondermijnt en waarvan de jongeren de eerste slachtoffers zijn. Het is belangrijk de politici hierop te wijzen. Zoals de zaken nu staan, is het minder gevaarlijk leraar te zijn dan wel student in een school in één van die probleemregio's. Op de treinen is het gevaarlijker een jonge reiziger te zijn dan een treinbegeleider. Soms ontmoet ik mensen die me zeggen: 'Jullie werken als opvoeders in een probleemregio, jullie zullen wellicht elke dag te maken hebben met geweld'. Ongetwijfeld worden we bijna dagelijks geconfronteerd met verbaal geweld en af en toe ook met fysiek geweld. Maar de jongeren die we opnemen, hebben elk uur te maken met verbaal geweld en elke dag met fysiek geweld! Onze status van volwassenen is nog min of meer een bescherming. De gewelddadigheid onder de jongeren is geen volstrekt nieuw fenomeen. Dat een jongerenbende met een andere jongerenbende op de vuist gaat, enkel en alleen onder het voorwendsel dat hun territorium geschonden werd, kon men vroeger ook al constateren rond de dorpskerken! Wat werkelijk nieuw is vandaag, is niet zozeer de uitbarsting van geweld, maar wel twee andere fenomenen die heel wat zorgwekkender zijn. Ten eerste de afwezigheid van referentiepunten en grenzen waardoor de jongeren niet meer in staat zijn hun agressiviteit in te tomen. Op kerstdag 1999 stak in Argenteuil een jongen van 14 een andere jongen van 16 dood, alleen maar omdat hij een geleende jas vuil had teruggegeven. Dat twee adolescenten op de vuist gaan voor een vest is geen

nieuwigheid, het gebeurt elke dag. Maar dat ze elkaar doodsteken voor zo'n banaal motief, is uiterst zorgwekkend. Des te meer omdat die jongen die ik geregeld in de gevangenis van Fleury-Merogis bezoek helemaal geen psychopaat is. Het ging om twee gewone jongens zoals de andere jongens uit die buurt. Wanneer deze jongeren echter in een situatie van agressiviteit terechtkomen, dan is er niets of niemand die paal of perk stelt aan hun gedrag. En zo gebeurt het ergste.

Een tweede reden tot grote bezorgdheid is de volgende: tot een tiental jaar geleden was het voldoende dat een volwassene zich liet zien om een vechtpartij te beëindigen. Tegenwoordig gaat het anders: wanneer de jongeren elkaar te lijf gaan, dan doet de volwassene de ogen dicht en volgt hij zijn eigen weg.

Het is belangrijk niet te vergeten dat agressie een natuurlijk gegeven is. Vreedzaam samenleven is eerder vrucht van opvoeding. Anders gezegd: het probleem van agressie is niet in de eerste plaats een probleem van de jongeren. Een kind uit de 21^e eeuw heeft niet een grotere dosis agressie dan een kind van de 20^e eeuw. Het probleem ligt essentieel bij de volwassenen. Hoe kun je verklaren dat onze generatie het zo moeilijk heeft om de agressiviteit van de opgroeiende generatie in toom te houden? Het eigenlijke probleem ligt op het vlak van de opvoeding. In zijn inleiding op het reeds vermelde Rapport wijst de Franse minister voor de stedelijke agglomeraties, Bartolone, op het feit dat *'een debat over de opvoeding, over de situatie van de jongeren in de maatschappij absoluut noodzakelijk is. Alle personen die met de opvoeding van de jongeren te maken hebben, zouden daarin moeten betrokken worden: ouders, leerkrachten, verkozenen, verenigingen, gezondheidsdiensten, sportanimatoren. Ze zouden op volgende fundamentele vragen moeten ingaan: Wat betekent opvoeden tegenwoordig? Welke waarden doorgeven? Welke ethiek hanteren?'* Ik heb de indruk dat dit precies de vragenlijst is van Don Bosco. Wellicht is het niet overbodig even stil te staan bij de specifieke oplossingen die hij voorstelde, vooral omdat ze, volgens mij, geknipt lijken voor de tijd waarin wij leven.

2.1 Het Preventief Systeem in praktijk brengen

Met zijn discours over preventie was Don Bosco in zijn tijd een vernieuwer. Vandaag heeft iedereen het over preventie. Maar het begrip heeft niet altijd dezelfde betekenis. Er bestaan inderdaad twee modaliteiten van preventie. Enerzijds de preventie die jongeren op grond van externe motieven ertoe wil brengen een andere weg te volgen. Anderzijds de preventie die jongeren vanuit interne motieven er toe wil brengen op de goede weg te blijven. Een voorbeeld: wanneer een kleuter van vijf zijn vingers in een stopcontact wil steken, dan kun je als ouder op twee manieren reageren. Een eerste manier: 'Als je aan het stopcontact komt, dan krijg je straf.' Tweede manier: 'Weet je nog hoeveel pijn het deed toen je een hete pan hebt aangeraakt. Het doet nog veel meer pijn wanneer je je vingers in een stopcontact steekt.' De eerste manier van reageren is veruit de gemakkelijkste. Het nadeel is dat er geen integratie van de opmerking gebeurt. De dag dat de jongen buiten het zicht van de volwassenen is, zal hij toch proberen om het te doen. De tweede manier van reageren vraagt meer tijd, maar heeft het voordeel dat het kind de overtuiging kan integreren. Ook als er geen volwassenen aanwezig zijn, zal het kind beseffen dat zijn hand in het stopcontact steken pijn doet en het zal dat dus niet doen. Spijtig genoeg stellen wij vast dat tegenwoordig te veel op de afschrikkende

preventie wordt ingespeeld. Zo zijn er mensen die menen de problemen te kunnen terugdringen door het inzetten van meer politieteams. Maar dit verbetert op geen enkele wijze de situatie van de jongeren in die buurten. Don Bosco insisterde op de waarde van de integrerende preventie, iets wat ongetwijfeld moeilijker en tijdrovender is.

2.2 Een salesiaanse kijk op de jongeren die in moeilijkheden verkeren

De salesiaanse kijk op de jongeren die in moeilijkheden verkeren berust op een geloofsvisie: wij geloven in deze jongeren met wie we te doen hebben. Het is een visie waaruit hoop spreekt: samen bouwen aan een rechtvaardige en solidaire wereld. Ten slotte is het ook een visie die geïnspireerd is door liefde, niet alleen voor hun persoon, maar ook voor hun milieu en de wereld waarin ze leven. 'Zich interesseren voor wat voor hen belangrijk is.' We vinden hier de drie sleutels die het gedrag van een salesiaanse opvoeder bepalen: een geloofsact die zijn passie voor de opvoeding voedt; een perspectief van hoop, waardoor het opvoedingswerk een bron van vreugde wordt; een houding van liefde die zijn aanwezigheid onder de jongeren bezielt.

2.3 De middelen

Don Bosco gebruikte voornamelijk drie strategieën.

a. Don Bosco rehabiliteerde het spel in het opvoedingsproces. Het verschil tussen de salesianen en de religieuzen van andere congregaties die een bezinningsdag voor jongeren leiden, bestaat hierin dat voor de salesianen het spel op de speelplaats een onderdeel van het programma is, terwijl dat voor de anderen alleen de betekenis van een pauze heeft en het programma los daarvan georganiseerd is. Spel ontplooit de fantasie, biedt de mogelijkheid verschillende rollen in te oefenen en ontwikkelt de zin voor regels en normen. Het spel laat toe de verbeeldingskracht te ontplooien, te onderhandelen over rollen binnen een ploeg en biedt tegelijkertijd een leerkans voor het integreren van regels en afspraken. De jongere kan op die manier persoonlijk ervaren dat het respecteren van de regels onmisbaar is om van het spel te genieten. Anders gezegd, er is geen contradictie tussen 'de wet' en het genieten. De regels dienen om het mogelijk te maken dat je aan dit samenleven deugd beleeft. Jammer genoeg wordt deze evidentie vaak niet erkend door de hedendaagse jongeren. Voor Don Bosco was het spel een eminent middel waardoor de jongeren dit zelf konden ervaren en integreren.

b. Als tweede strategie schuift Don Bosco vorming naar voren met de bedoeling dat jongeren een plaats kunnen innemen in de wereld. Jean-Jacques Goldman verwoordt het treffend in één van zijn liederen: 'Ieder verlangt dat iemand hem nodig heeft.' De grootste kanker van de sociale saamhorigheid is het gevoel dat men totaal nutteloos is voor de maatschappij. Don Bosco, een visionair in de positieve betekenis van het woord, beantwoordde deze uitdaging door jongeren vormingskansen aan te bieden. Hij zag in de jonge werklozen van een agrarische samenleving de toekomstige hoofdrolspelers van de industriële wereld. Op dezelfde wijze kan men vandaag de werkloze adolescenten zien als de toekomstige protagonisten van de postindustriële maatschappij en hen vormen om de

nieuwe uitdagingen van de samenleving op te nemen: gezond samenleven, het creëren van sociale netwerken en de preventie van allerlei destructieve tendensen.

c. Een derde middel was voor Don Bosco het internaat. Het internaat is een micromaatschappij, waar de jongeren in de leefgroepen hun plaats leren vinden, de noodzaak van regels en normen ontdekken, en respect ontwikkelen voor aangegeven grenzen. Het internaat van Don Bosco was een vorm van hersocialisering van adolescenten uit de randgroepen. Tegenover de precaire situatie van de opvoeding vandaag, is het opvoedend internaat dat op de problemen van de jongeren inspeelt, weer actueel.

2.4 Verhouding tot de overheid/ Betrokken partijen

Waar de Staat tussenkomt in onze pedagogische activiteiten, moet nagegaan worden of zijn administratieve en financiële voogdij geen beletsel vormt om in vrijheid die jongeren op te nemen die naar ons oordeel in gevaar verkeren, en ons niet verhindert een eigen opvoedingsproject uit te werken.

2.5 De evaluatie

Op het gebied van evaluatie beperkte Don Bosco zich nooit tot de organisatorische aspecten. Het belangrijkste is niet of de instelling goed functioneert. Echt belangrijk is de toekomst van de jongeren die de instelling bezoeken. Vaak stelden we in ons centrum voor risicojeugd in Epron vast dat een bepaalde jongen, precies wegens de moeilijkheden die hij binnen de instelling ontmoette, in feite een betere toekomst had dan een andere die zich perfect conformeerde met de gang van zaken binnen de instelling. Deze laatste bleef immers zeer beïnvloedbaar en de dag dat hij de instelling verliet, paste hij zich opnieuw aan, aan de invloed van de straat. De eerste jongen, ietwat weerbarstig, bouwde zijn identiteit op binnen de groep, ook al was het omgaan met de conflicten die hij veroorzaakte soms allesbehalve gemakkelijk voor de opvoeders.

BESLUIT

Wanneer ik verdedig dat het mogelijk is het preventief systeem te beoefenen in een gesecculariseerde wereld, op een manier die aanvaardbaar is voor al onze tijdgenoten, of ze nu onze geloofsovertuigingen delen of niet, dan zeg ik helemaal niet dat wij salesianen de evangelische wortels van ons opvoedingsmodel moeten laten vallen. Vandaag is er veel te doen om het specifieke karakter van de katholieke instellingen in het algemeen en de katholieke scholen in het bijzonder. Dit eigen karakter is echter niet iets dat wij bezitten en dat de anderen niet hebben. Om het te ontmoeten, moet je zoeken naar de bron waaruit het voortvloeit. Voor salesiaanse opvoeders is het fundamenteel dat zij in de jongeren geloven zoals Christus in hen gelooft. Dat zij zoals Christus een perspectief van hoop bieden door met de jongeren deze hoop te beleven. En dat zij de jongeren

beminnen zoals Christus ze bemint. 'Wie een kind opneemt in mijn naam, neemt mij op'. Voor een salesiaan is de ontmoeting met jongeren, vooral met hen die risico lopen, de ruimte waar hij Christus ontmoet. Vasthouden aan de evangelische wortels van het preventief systeem betekent ook dat de drie pijlers van de evangelische pedagogiek op de voorgrond komen.

De synoptische evangeliën vertellen de ontmoeting van Jezus met de kinderen. Wat doet Jezus als opvoeder? Allereerst stelt hij het kind centraal. Volwassenen moeten de jongeren een plaats gunnen, willen ze in staat zijn om echt naar hen te luisteren. Marcus besluit (Mc 10, 16) het verhaal met drie werkwoorden: Hij omhelst ze, zegent ze en legt ze de handen op. Omhelzen betekent genegenheid tonen. Zegenen betekent een goed woord zeggen over hen, hen waarderen met een welwillende blik. De handen opleggen staat voor bescherming bieden en zekerheid geven. Genegenheid tonen, waarderen, zekerheid geven: dit zijn de drie pijlers van de opvoeding. Naar mijn aanvoelen zijn dit ook de pijlers van het preventief systeem in een gesecculariseerde wereld. Zonder echter de spirituele dimensie van de jongere en het aanbod van het christelijk geloof te verwaarlozen. Deze blijven een wezenlijk deel van het salesiaanse opvoedingsproject.

De optie om in het huidige gesecculariseerde klimaat alleen over 'pedagogie' te spreken laat ons toe mensen die onze geloofsovertuiging niet delen, de hele rijkdom van de salesiaanse pedagogie te laten ontdekken. Anderzijds werpt dit een nieuw licht op de verhouding tussen pedagogie en pastoraal. In de parochies van de Parijse regio hoor ik vaak discussies of men moet deelnemen aan de diocesane pastoraal of het bij de salesiaanse pastoraal moet houden. Ik heb de indruk dat een dergelijk debat niet relevant is. De opdracht is om met het opvoedingsproject in te spelen op de diocesane pastoraal. De rijkdom die we kunnen inbrengen is juist de salesiaanse pedagogie. Tegenwoordig kan deze pedagogie gedifferentieerd worden toegepast in de verschillende sectoren waar we als salesianen werkzaam zijn. Het is belangrijk ons niet in te kapselen in onze eigen kring, en onze pedagogische rijkdom niet enkel voor te behouden voor degenen die ons geloof delen. Voor alle jongeren en opvoeders moet het mogelijk zijn toegang te vinden tot deze rijkdom!